

Åsa Larsson vågar närma sig mörkret

I mina historier vill jag att mordet ska styra *allt*, det ska påverka händelser och relationer i det oändliga. För en deckare är ju också en berättelse om livet.

Det är en blåsig januaridag i ett vanligt villakvarter i Mariefred. Posten för dagen hämtas in och Åsa Larsson står vid köksbänken och sprättar kuvert. Ur en vadderad påse glider ett exemplar av ”Solstorm” som i våras kom ut i USA, och nu är ny på den brittiska marknaden. Tanken svindlar. Känns det inte överkligt?

– Inte nu längre, faktiskt. Kanske också för att livet fortfarande är så mycket vanlig vardag, med ungar, skola, huset och hunden. Dessutom brottas jag ofta med ett fruktansvärt dåligt självförtroende. När jag skrev min senaste bok ”Svart stig” mådde jag riktigt dåligt under en period, tänkte att det här klarar jag aldrig, det är för svårt, jag är inte tillräckligt duktig på det här. Men så ibland öppnar sig himlen och jag tänker: Det här går ju bra! Det är faktiskt inte bara slakten som läser mina böcker...

Nä, det är inte bara slakten. Hennes första deckare ”Solstorm”, som hon skrev medan hon jobbade som jurist på Länsrätten i Nyköping, blev en succé. Belönades av Svenska Deckarakademien, och i mars blir den film med Izabella Scorupco i huvudrollen. Lika bra har det gått för de följande böckerna ”Det blod som spillts”, som blev Årets bästa deckare 2004, och senaste ”Svart stig”. Åsa Larsson är kort sagt en av Sveriges mest framgångsrika deckarförfattare för tillfället.

Åsa Larsson har alltid gillat att skriva, måla, teckna serier. Enligt pappa Tore, som varit bibliotekarie i Kiruna, hade hon en gränslös fantasi som barn. Och som vuxen, i jobbet som skattejurist, kändes livet plötsligt lite fattigt. Bara jobb, jobb och småbarnsliv.

– Jag hade kommit ifrån mitt läsande, och ville göra något kreativt. Så jag gick en skrivarkurs. Sen var jag hemma i Kiruna och hälsade på en barndomskompis, och fick se fotona på hennes barn som nu började bli stora. Hennes äldsta pojke Fredrik hade blivit en ung man och såg oerhört bra ut på bilden med sitt långa, blonda hår. ”Vilket vackert lik han skulle vara”, tänkte jag plötsligt, och fick en bild av en vacker, nästan helgonlik man som låg i sitt eget blod och tittade upp mot norrskenet. Sen kom frågorna: Vem är det som har dött och varför? Vem har mördat honom? Vem ska vara huvudpersonen i den här historien? Och så började jag skriva. Jag tänkte att jag bryr mig inte om ifall den här boken inte blir utgiven, för då skriver jag en till! Detta är *mitt* projekt och jag *ska* lyckas...

Det gjorde hon som bekant, på första försöket. Åsa kunde säga upp sig från Länsrätten för att börja skriva på heltid, och tjänar plötsligt en massa pengar.

- Det är väldigt skönt att inte behöva vända på kronorna längre. Vi kan resa utomlands med hela familjen om vi vill, vi har köpt ett hus som vi låtit helrenovera. Fast jag vet att den här situationen är till låns, och även om jag njuter så tänker jag också att man får inte bli för fäst vid det här livet. Men... visst kommer det ändå att kännas jobbigt det dagen det tar slut.

Åsa Larsson är livlig och nyfiken. Kvick i huvudet och välformulerad, lika nära till dråpliga historier som samtal om de mörkare sidorna av tillvaron. Vi sitter i och pratar i familjens kök som går i vitt och svart sten. Hela arsenalen av Mumin-muggar på hyllan ovanför diskbänken, köksbordet är trendigt svart med spetsduk under glasskivan.

- Varken Per eller jag är några hädiga människor, så det var oerhört skönt att bara kunna lämna bort precis hela renoveringen. Byggfirman frågade om det var något vi ville göra själva och jag röt: INTE ETT PENSELDRAG. De tyckte nog jag var lite aggressiv, säger hon och skrattar.

I vardagsrummet står granen och barrar våldsamt, tjugondagknut är redan förbi.

- Ja usch. Den ska uuut, det har bara inte blivit av...

Smakfull design och vitmålade brädgolv blandas med vardagslivets kladdiga skåpsluckor och grus i hallen. Det är trots allt en helt vanlig familj som bor här.

Sex böcker ska det bli om juristen Rebecka Martinsson, hon har precis börjat på den fjärde. Åsa Larsson tycker det känns skönt att ha såpass många böcker på sig att utveckla en karaktär. Skildra en ung människa med hela livet framför sig, som har möjlighet att förändra det som lagt krokben för henne hittills.

Juristjobbet saknar hon inte, även om hon gillade det.

- Det kliar i mina fingrar att göra något kreativt, det är så roligt att skriva. Någon mer ambition än att underhålla har jag inte. Men visst skottar jag ur mina egna erfarenheter, och författandet blir som en slags terapi. När jag var färdig med ”Solstorm” till exempel, så kände jag mig mer försonad med det här tungotal-köret och frikyrkomentaleten. Jag blev liksom tvungen att ställa mig själv frågan: Var tog min egen frikostighet vägen?

Jo, för vissa delar av hennes bakgrund i frikyrkan och hennes existentiella funderingar återspeglas i de historier hon skriver. ”Solstorm” handlar om en sektliknande församling i Kiruna, där en av pastorerna blir mördad. Juristen Rebecka Martinsson får konfronteras med sitt eget smärtsamma förflutna i församlingen, som hon tvingades lämna eftersom hennes moral var för bristfällig, enligt den manliga församlingsledningen.

Åsa Larsson är själv inte uppvuxen i något kristet sammanhang. Hennes mamma kommer från en by i Tornedalen och pappa från en by utanför Kiruna. Åsas farfar var predikant hos laestadianerna. Hennes pappa tog avstånd från läran och skickade Åsa på en grundkurs i marxistisk teori. Fast som fjortonåring drabbades hon av ett slags gudsupplevelse och började gå till missionskyrkan, utan att hennes föräldrar upprördes nämnvärt. Var med i ungdomsgrupper som åkte runt på läger och möten.

- Det var poppiga pastorer, framgångsteologi och mycket tungotal, typiskt 80-talet. Det fanns liksom bara ett sätt att vara kristen på. Samtidigt fanns det en otrolig trygghet i kyrkan. I en ålder då hela ditt människovärde bestäms av hur populär du är, var församlingen det motsatta. Budskapet att man dög oavsett var väldigt starkt, även om allting också var väldigt svartvitt. Kreativitet uppmuntrades, och jag är evigt tacksam för den gemenskap och de vänner jag hade där.

När Åsa var sexton lämnade hennes mamma sitt äktenskap för en annan kvinna. En ”synd” som Åsa brottades mycket med, och över huvudtaget en upplevelse som hela familjen mådde väldigt dåligt av.

- Jag kan inte minnas att det fanns någon vuxen i närheten som frågade efter hur jag hade det. Jag tror att vi ofta gör så – pratar inte med barnen. Jag har en vän som fick aggressiv bröstcancer och inte en enda gång frågade jag hur hennes dotter mådde. Till slut flyttade i alla fall jag, mamma och pappa isär alla tre. Jag var alldeles för ung att flytta hemifrån egentligen.

Till slut var det Livets Ord-influenserna i församlingen som blev för mycket för Åsa Larsson. Hon och hennes bästa kompis Anna-Lena, som gått med samtidigt, slutade att gå dit. Idag efterlyser hon ett högre tak i kyrkan – samtidigt som hon fortfarande känner mycket värme för den.

- En bra församling måste vara modig, och inte känna sig så hotad av människors olikhet. Kanske mer ha inställningen att var och en kan bli salig på sin tro.

För tron har hon inte lämnat, även om hon kämpar med den hela tiden.

- Jag känner hopp, för mig är tron och hoppet sammankopplade. Tro är inte att veta utan just hopp, och det gammalmodiga ordet ”förtröstan”.

Hon pratar om nåden i tron, att vara älskad och sedd för den man är. Den gör att hon inte behöver dras med ”bullshit om att man är god innerst inne och att ingen skuld finns”.

- Jag är människa med vilja och förmåga till gott och ont. Att förhålla sig passiv och inte göra någonting tycker jag är hjärtlöst, och sån är jag ofta. Utan just nåden blir den insikten tung att bära. Jag tror på att jobba utifrån glädje.

Frågor om rätt och fel, ondska och tvivel bär hon alltså ständigt med sig. Så även i sitt skrivande – ingen saga utan allvar, slår Åsa Larsson fast. Men att det blev just deckarformen är en slump.

- Mänskliga relationer fascinerar mig. Och i alla mänskliga relationer finns en spricka, som man ofta försöker bortse ifrån. Om den sprickan har människor berättat i alla tider, och i deckaren är det mordet som får illustrera den. Sedan blir mordet en katalysator, som driver berättelsen framåt. En fruktansvärt svår form att använda sig av, men väldigt rolig, säger hon.

Jo, jobbig är den, deckargenren. För själva deckarintrigen tar plats, konstaterar hon. Åsa Larsson vill ha en balans mellan den och en fördjupning av karaktärerna. Det ena ska inte vara ett parallellspår till det andra, utan höra ihop.

- I mina historier vill jag att mordet ska styra *allt*, det ska påverka händelser och relationer i det oändliga. För en deckare är ju också en berättelse om livet.

Kunskaper om kriminalarbetets juridik har hon till stora delar gratis tack vare sitt tidigare yrke, sedan använder hon sig givetvis av polis- och rättsläkarkontakter som de flesta andra deckarförfattare. Men det är vanliga människors livsberättelser som utgör ett av hennes viktigaste verktyg i skrivandet. Och kanske, tänker jag, är det just hennes människo-nyfikenhet som är en av orsakerna bakom hennes framgång som författare.

- Jag är imponerad av människor som är färdiga med skammen och kan berätta om det tunga. I en av böckerna skulle jag beskriva hur min huvudperson Rebecka mådde så dåligt att hon åkte in på psyket. Då bjöd jag hem en jätteframgångsrik jurist som kunde berätta om hur hon klappade ihop så till den milda grad att hon inte ens kunde åka buss. Och min kusin, som knarkade bort sitt fina ekonomijobb, han hjälpte mig med bakgrundsinformationen till de drogliberala syskonen i ”Svart stig”.

För den som varit i Norrland doftar Åsa Larssons berättelser också av ljusa nätter och knottsvärmar, liksom flammande norrsken och snömassor som suger upp alla ljud och gnäller under kängorna. Ett litet sammanhang där ensamheten blir mindre, de sociala kontakterna mer spontana, hjälpsamheten självklarare. Den som är lite udda får en mer utrymme, är känd av alla och utgör inget hot. Men den lilla gemenskapen har sina aber, hon vill inte idyllisera. Livet i Norrland är inte mer äkta än någon annanstans. Där kan frodas en otäck intolerans – mot utsocknes, invandrare. Samer, homosexuella. Eller vargar. Fast visst känner hon hemlängtan.

- Jag åker till Kiruna så ofta jag kan, och någon gång kommer jag nog att bo där igen, åtminstone delar av året. Vi trivs verkligen här i Mariefred, men samtidigt det är en typisk liten medelklassort där det också putsas på fasaden, de flesta är hyfsat välbeställda med två barn, villa och bil precis

som vi och det kan bli lite enahanda. Å andra sidan bidrar inflyttningen från Stockholm till att det alltid kommer nytt blod.

Pudeln Trassel håller på att gå åt av rastlöshet, så vi går en promenad längs med vattnet och åkrarna. Åsa hälsar på de hon möter, det blir småprat med andra hundägare som imponeras av Trassels disciplin. Åsa jobbar stenhårt med hundens uppfostran, den ska veta att den är lägst i rang i familjen och inte hålla på med ofog. Vilket många tycker är väl hårt.

- Problemet är att folk behandlar hundar som barn, daltar med dem och tycker synd om dem. Men hunden mår bäst av att veta sin plats, för då känner den sig säker och trygg.

Flera i hennes bekantskapskrets vittnar om hennes oräddhet och förmåga att ta sig fram, som flera i hennes bekantskapskrets vittnar om. Hon nickar – jo, det är förvisso en sida av saken. Men hon säger samtidigt att hon alltid känt sig annorlunda, en sorts främling som aldrig riktigt hört hemma någonstans. En underdog, för att tala hundspråk. Dels på grund av att hon är en ganska skambenägen människa, som hon uttrycker det.

- Men det är mellan mig och min terapeut. Jag jobbar med det.

Kanske har det också med hennes uppväxt som ensam barn att göra, funderar hon. Utan syskon fanns det ingen som kunde slipa av hennes kantigheter. Ensam barnet hamnar också i underläge gentemot föräldrarna. Å andra sidan utvecklade hon en talang för att underhålla sig själv. Enligt vännen Anna-Lena var hon påhittig, rolig och stod gärna upp för sina åsikter.

- Men samtidigt gjorde jag aldrig några egna, medvetna val. När jag flyttade till Uppsala för att börja plugga kände jag mig lite vilsen. Upptäckte att jag inte hade koll på mina egna värderingar, på vem jag var. Kändes mig liksom ihålig.

Följaktligen blev valet att läsa juridik mest en slump, bara för att det inte liknade något hon pluggat förut. Hon beskriver det som överskriften till hela hennes liv, detta att inte välja något eget, aldrig fundera över vad just *hon* ville sträcka sig efter här i livet. Tills dagen kom då hon bestämde sig för något på riktigt, nämligen att skriva. Och där, plötsligt, sköt envisheten och den egna viljan fram som ett spjut. *Det här skulle hon ro iland, punkt slut.*

Just detta vill hon pränta in i sina barn. Att våga känna efter vad man vill, att inte vara så ängslig för vad andra ska tycka. Att kunna klara sig på egen hand när det behövs. Åsa Larsson återkommer igen till Uppsala-tiden, där hon fick treva sig fram i den nya, stora världen. Till exempel lära sig att bli bekväm med något till synes så banalt som att gå på restaurang, vilket hon aldrig gjort med sina föräldrar.

- Min svärfar vågade inte ta ut pengar på bankomat, för han tyckte det verkade så svårt. Jag försöker lära mina barn något slags världsvanhet, de

ska kunna våga resa, hamna i nya sammanhang utan att förlamas av rädsla.

När det gäller hennes egen känsla av att vara underdog, är hon ytterst medveten om att den situationen förändrats av hennes framgång.

– Jag är inte dummare än att jag inser att jag nu är en topdog. Vilket innebär ett slags ansvar. Det är lite som Bamse säger: Den som är väldigt stark måste också vara väldigt snäll. Det försöker jag att inte glömma.

Publicerad i Göteborgs-Posten/Två Dagar